

HEYDƏR ƏLİYEV - 101

ZƏLİMXAN YAQUBUN "ƏBƏDİYYƏT DASTANI" POEMASINDA
ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN MÜDRİKLİK GÖRÜŞLƏRİNİN TƏCƏSSÜMÜ

Azərbaycanın xalq şairi Zəlimxan Yaqub Umummillə liderimiz Heydər Əliyevə həsr etdiyi "Əbədiyyət dastanı" poemasının ikinci hissəsi bir müdrək qoca ilə görüşünü təsvir edir. Müdrək insan şairlə görüşərkən Ulu öndərdən əsər yaratdığı haqqında eşitdiyini bildirir. Ancaq bunu sadəcə məlumat üçün yox, bu söhbətdən necə məsuliyyət duyduğunu, hansı hissəri keçirdiyini qələmə alan şair son nəticədə işin ağırlığını da yada salır. Bir sözlə, şair Ulu öndərin obrazını yaradarkən əsər boyu ona nəzər salan, onun yazdıqlarını, yaratdıqlarını sərraf dəqiqliklə izləyən xalqı da, Ulu öndərə sonsuz sevgilər bəsləyən insanları da yaddan çıxarmır. "Səni gördüyüm anlar", "Yenə mən səninləyəm", "Sənin mübarək ömrün", "Bu dünya sənsiz deyil" poetik lövhələri poemanın ayrı-ayrı və bir-birini tamamlayan hissələri olduğu kimi, həm də hər bir hissə ayrılıqda bitkin bir əsərdir, çox dolğun poetik lövhələrdir. Heydər Əliyev obrazının özünə, daxili-mənəvi mühitinə müxtəlif yönərdən istiqamət alan poetik işıq selidir.

Zəlimxan Yaqub Ulu öndər obrazını yalnız özünün fantaziyası ilə ətə-qana doldurmur. Onu həyatda olduğu kimi, ancaq daha çox görünməyən tərəflərdən təqdim etməyə çalışır. Nə üçün Heydər Əliyev qalib gəldi? Nə üçün o, bir çox hallarda xalq mənafeyini yaddan çıxaran məhdud dünyagörüşlü insanların, hətta yeri gələndə zorakılığa əl atmağa cəhd göstərənlərin inadını qıra bildi. Çünki o, xalqın və dövlətin qorunmasını özünün əsas amalı hesab edirdi. O, çox böyük inam bəsləyirdi ki, xalq ağı qaradan ayıra biləcək. Nəyin doğru, nəyin yalan olduğunu fərqləndirəcək. Heydər Əliyevin sonsuz inamı vardı ki, xalq ona inanacaq, xalq onu anlayacaq və bununla da onun böyük gücünə güc qatılacaq:

"Bir kişi inamına
arzu, ehtiyac oldu.
O inamın eşşinə
Aydınlaşdı qaranlıq,
gəcmiz səhər oldu,
Bircə çağırışın ilə
Millət qalxdı ayağa,
Vətən səfərbər oldu".

Göründüyü kimi, milləti ayağa qaldıran, Vətəni səfərbər edən insanların Heydər Əliyevə sonsuz inamı vardı. Fiziklərin təbiri ilə desək, təsir əks təsirə bərabərdir. Əslində, insanların Heydər Əliyevə olan inamı Heydər Əliyevin xalqa, sağlamlıq düşüncəli insanlara olan inamının təsdiqi idi. Şair Heydər Əliyevin yaradıcı qüdrətini, dövlət quruculuğundakı memarlığını, məmləkətin iqtisadi dirçəlişinə xidmət göstərən əməllərini də yaddan çıxarmır. Bu zaman o, öz qəhrəmanının bütöv bir tarixi mərhələ olduğunu sonsuz tərənnümlərlə qələmə alır. "Sənin yaratdıqların", "Sənin adın gələndə", "Əsrin Heydər tarixi", "Davam edir bu tarix", "Ömrün Heydər zirvəsi", "O, mənim xalqımın şah vüqarıdır", "Onun bayraq sevgisi" kimi hissələr də təqdim olunan başlıqlardan göründüyü kimi, şair Ulu öndərin xalqın taleyindəki böyük roluna, xidmətlərinə görə yerini göstərir. Şair əsərinin baş obrazını zirvədə görür, onu tarix kimi xarakterizə edir. Xalqın qürur mənbəyi kimi, mənəvi istinadgahı kimi haqqında sonsuz sevgilərlə danışmaqdan nəinki usanmır, hətta get-gedə böyük ilhamla coşur, ehtizaza gəlir, sevgi dolu misraları qanad açır. Onun "Bayraq sevgisi" adlanan hissədə liderin xalqa olan sevgisi fəlsəfi ümumiləşdirmə ilə təqdim olunur. Biz burada bu sevginin mahiyyətini başa düşürük, liderin bayraqa olan sevgisinin nə demək olduğunu bir daha fərqləndiririk. Bu sevgi nə deməkdir? - sualına şair belə cavab verir:

"Dövlətin başı üstə
doğan Günəş deməkdir,
Şəhidlərin qəlbində
yanan atəş deməkdir...
Səsini eşidəndə

qəlbimiz dağa döndü,
Bayraqdan deyə-deyə
Bu gün bayraqa döndü".

Sözün ən müxtəlif çalarlarda göz oxşayan görüntüsü, qırılmaz məntiq və dəyişən mənalara süslənir. Şairin tükənməyən söz ehtiyatı çağladiqca daha da bülurlaşır, şəffəflaşır, sevgilərin sonsuzluğuna, əbədiyyətinə inamı təsdiqləyir. Biz Ulu öndər və onun xalqın mənəvi sərvətlərinə, dövlətçilik rəmzlərinə sonsuz sevgilərinə şərik olmaq, özümüzlə bu sevginin qaynağında görmək istəyirik. Bu da şairin xalqı birliyə, vəhdətə çağırış motivləri ilə bağlıdır. Çünki şair özü də çox istəyir ki, xalqla onun lideri bir olsun. Ruh ilə, varlığı ilə bir-birinə bağlı olsun. Ulu öndərin qürurla söylədiyi "Mən azərbaycanlıyam" sözləri bu gün hər bir gəncin, yeniyetmənin, hətta ən körpə uşaqların belə, yenicə dil açmaqda olan fidan körpələrin dilinin əzbəridir. Həqiqətən, insanlar Vətənilə, dililə fəxr etməyin, qürurlanmağın nümunəsini Heydər Əliyevin timsalında görürdülər. Zəlimxan Yaqub da bu nümunəni tərənnüm edib.

Əslində, Heydər Əliyevin həmin sözləri ayrıca bir poetik örnək kimi onsuz da yaddaşlara yazılıb. Amma Zəlimxan Yaqub bu məşhur ifadəni, bu deyimini poeziyaya gətirməklə onu rəhbərin dilindən xalqın ruhuna köçürür. Şair hiss edir ki, zaman ötür, vaxt keçir, onun əsəri də zaman kimi, tarix kimi heykəlləşən, tarixləşən bir insanın taleyini yazmaqda davam edir. Cismani ömür qurtarıb, amma mənəvi ömür yaşamaqdadır. Hara getsə də, harada olsa da Azərbaycan təntənələrini, həqiqətlərini dünyanın ən ucaq guşəsində belə görəndə də o, Ulu öndərlə qarşılaşır. Ulu öndərin əbədiyaşar obrazını gözlərinin önündə görür. Çox dəyərli, yüksək bədii zövqlə qələmə alınmış lövhənin bir hissəsinə diqqət edək:

"Haqqı tapdalanan bir cəmiyyətin,
Qaytardın özünə haqqı-sayını.
Qaytardın özünə sən bu millətin,
Azadlıq adlanan halal payını.
Qəlbində yaratdın, qəlbində qurdun.
Vətən sevgisinin baş sarayını".

Z.Yaqub yuxarıda qeyd edildiyi kimi, poemanı yüksək pafos, dərin emosionallıq, xüsusi ilhamla başladığı kimi, elə həmin hissə və həyəcanla davam etdirir.

Şair çox böyük məharətlə Ulu öndərin həyat tarixçəsi ilə bağlı hadisələrdən, ömür yoluna aid faktlarından yan keçmir. İncəliklə, ustalıqla bu hadisə və faktlardan bəhrələnilir, eyni zamanda bu hadisə və faktları çıpaqcasına təqdim etmir, obrazlaşdırır, təfəkkür süzgecindən keçirərək adicə bir faktı məharətlə bədiiləşdirir. Ulu öndər Əlirza oğludur. Amma şair bu adların daşdığı tarixi-mə-

nəvi yükə də istinad edir. Hətta bu amildən də əsərin baş qəhrəmanını daha dolğun, daha güclü, yenilməz xarakter səviyyəsində olduğunu göstərmək üçün yararlanır. İki ayrı-ayrı adın Azərbaycan xalqının dini-mənəvi yaddaşında əsas simalardan göstəricisi olduğunu bildiyindən bunu əsərə böyük məhəbbətlə gətirir. Bir daha öz oxucusunu inandırır ki, Heydər Əliyev nəinki dövrünün oğlu idi, o, həm də genetik şəcərəsinə görə də güclü bir kökdən gəlirdi. Əlbəttə, burada əsas xalqın istinad etdiyi mənəvi yaddaşdır. Şair ruhuna uyğun olaraq genetik şəcərədən gələn gücü misralarda belə ifadə edir:

"Atanın adında iki isim var,
Biri Əlidisə, biri Rzadı.
Haqqı sevənlərin, sevilənlərin
Önündə açılan geniş fəzadı.
Səni duyanların haqqı məhəbbət,
Səni dananların payı cəzadı...
İnandı Allaha sədaqətinə,
Seçmədi bu ali sıradan səni
Peyğəmbər sifətli bir insan kimi,
Göylərdən göndərdi Yaradan səni!".

Demək olar ki, əsər bu ruhla da tamamlanır. Onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, Ulu öndərə sevgi, məhəbbət hissələri onun qələminin, ilhamının əsas qaynağı olaraq sonuncu misraya qədər şairlə birgə addımlayır. Bu hissələr şairi sonuncu ana qədər tərk etmir.

Zaman keçəcək, bir daha təkrar etməyə dəyər ki, Heydər Əliyev haqqında daha yeni-yeni nəsil-lər, qələm adamları söz demək cəhdində olacaq. O, bədii yaradıcılığın əsas obrazlarından biri kimi, mənəvi yaddaşın güc göstəricisi kimi təmsil olunacaq. Bir sözlə, Heydər Əliyev mövzusu poeziyanın əsas tərənnümü obyektinə kimi təkrar-təkrar qələmə alınacaqdır. Heç şübhəsiz, Ulu öndərə sevgi ilə yazılacaq bütün əsərlər də, bu və ya digər əsərlərdə Zəlimxan Yaqubun "Əbədiyyət dastanı" poemasının təsiri hiss olunacaqdır. Bir vaxt Məhəmmədhiüseyn Şəhriyar məlum əsəri ilə az qala bütöv bir əbədi məktəbin əsasını qoydu. Z.Yaqub da yüksək poetik ruhla yazılmış "Əbədiyyət dastanı" poetik dilogiyası ilə demək olar ki, güclü özlüllərə malik böyük enerji daşıyıcısı ilə belə bir məktəbin - "Heydəməmə" məktəbinin əsasını qoyub.

Məhəmməd Füzuli böyük poetik məktəb yaradıb. Onun poetik məktəbi o qədər nüfuzlu və güclüdür ki, bu gün də Həbib və Kişvəri kimi qüdrətli şairlər həmin məktəbin nümayəndələri kimi xatırlanır. Amma kimsə bu barədə deməyə lüzum görmür ki, bu qüdrətli şairlər Füzulidən əvvəl yaşayıblar. Hətta Füzuliyə də təsirsiz ötürməyib. Zəlimxan Yaqubun məlum əsəri də Heydər Əliyev haqqında yazılan çoxsaylı dəyərli əsərlərdən sonra yazılıbsa da, bu əsər bədii sıqlığına və əzəmətinə görə həmişə bünövrə kimi xatırlanaçaqdır.

2024

Salatin ƏHMƏDLİ,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru